

СХВАЛЕНО
рішенням наукової ради
Національного фонду досліджень України
(протокол засідання № 21 від 25.08.2023р.)

ПОЛОЖЕННЯ

про дотримання принципів наукової етики та запобігання конфлікту інтересів під час проведення конкурсних відборів, наукової і науково-технічної експертизи проєктів та розгляду заявок на одержання грантової підтримки, що подаються до Національного фонду досліджень України

Положення про дотримання принципів наукової етики та запобігання конфлікту інтересів під час проведення конкурсних відборів, наукової і науково-технічної експертизи проєктів та розгляду заявок на одержання грантової підтримки, що подаються до Національного фонду досліджень України за напрямами грантової підтримки Національного фонду досліджень України (далі – Положення) визначає основні принципи, моральні норми та правила етичної поведінки, якими повинні керуватися усі учасники конкурсних відборів, наукової і науково-технічної експертизи проєктів та розгляду заявок на одержання грантової підтримки, що подаються до Національного фонду досліджень України, у тому числі під час попереднього розгляду, проведення наукової і науково-технічної експертизи, рейтингування проєктів, прийняття рішення щодо обрання переможців конкурсного відбору та надання грантової підтримки Національним фондом досліджень України (далі – Фонд).

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Мета і завдання

Метою Положення є визначення основних морально-етичних засад і принципів роботи та поведінки членів комісій конкурсу, експертів, авторів проєктів та інших учасників конкурсного відбору під час проведення конкурсного відбору, наукової і науково-технічної експертизи проєктів та розгляду заявок на одержання грантової підтримки, що подаються до Фонду, а також визначення етичних і професійних правил, якими повинні керуватися учасники конкурсного відбору впродовж його проведення.

Завданнями Положення є:

- забезпечення конкурентного, неупередженого та об'єктивного конкурсного відбору проєктів, що проводиться Фондом;
- формування прозорих умов діяльності членів комісій конкурсу, експертів та інших учасників конкурсного відбору під час розгляду та проведення експертизи проєктів, що подаються до участі в конкурсних відборах Фонду, з дотриманням

загальноетичних принципів та наукових підходів до оцінювання проєктів, що виступають об'єктом експертизи, а також запобігання проявам корупції;

- забезпечення професійного підходу членів комісій конкурсу, експертів та інших учасників конкурсного відбору до виконання своїх обов'язків, що передбачає дотримання принципів законності та професійної компетентності;
- визначення етичних стандартів внутрішньої та зовнішньої комунікації;
- формування позитивного іміджу науковця, підвищення національного та міжнародного авторитету осіб, які проводять розгляд та експертизу проєктів, що подаються до участі в конкурсних відборах Фонду.

2. Сфера дії

Дія Положення поширюється на усіх учасників конкурсного відбору проєктів, що фінансуються за рахунок грантової підтримки Фонду, у тому числі на:

- членів комісій конкурсу;
- вітчизняних та іноземних експертів, залучених до проведення наукової і науково-технічної експертизи проєктів, поданих на конкурси, що оголошені Фондом;
- авторів проєктів.

Особи, обрані до складу комісій конкурсу або складу експертів, що здійснюватимуть розгляд або проведення наукової і науково-технічної експертизи проєктів (далі – особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів), погоджуються на обов'язковість для себе принципів і правил, визначених цим Положенням, та зобов'язуються їх дотримуватися.

Особи, обрані до складу комісій конкурсу, надають згоду на застосування до себе вимог цього Положення шляхом заповнення заяви встановленого зразка ([додаток 1](#)). Особи, обрані експертами, надають згоду на застосування до себе вимог цього Положення в електронній системі Фонду ([додаток 1.1](#)) (у редакції рішення наукової ради НФДУ від 25.08.2023 р. протокол № 21).

Члени наукових рад секцій та члени наукової ради Фонду як учасники процедури конкурсного відбору зобов'язуються дотримуватися загальних принципів та правил, визначених цим Положенням, під час обрання членів комісій конкурсу, розгляду питань про визначення переможців конкурсу, прийняття рішень про затвердження результатів конкурсу, надання грантів у відповідному році та інших питань, які входять до компетенцій членів зазначених органів.

3. Нормативне та правове регулювання відносин у сфері етичної поведінки експертів

Правову основу регулювання відносин у сфері професійної етики та поведінки осіб, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, становлять Конституція України, закони України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, “Про наукову і науково-технічну експертизу”, “Про захист суспільної моралі”, “Про запобігання корупції”, “Про авторське право і суміжні права”, міжнародні документи, зокрема Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, Конвенція про охорону літературних і художніх творів, Всесвітня конвенція про авторське право, Рекомендації ЮНЕСКО про

статус наукових співробітників від 20 листопада 1974 року, інші нормативно-правові акти, зокрема Порядок конкурсного відбору та фінансування Національним фондом досліджень проєктів за напрямками грантової підтримки Фонду (далі – проєктів), а також це Положення.

ПРИНЦИПИ НАУКОВОЇ ЕТИКИ

4. Основні принципи професійної та наукової етики і поведінки осіб, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, зобов'язані проводити свою діяльність із дотриманням принципів:

- верховенства права та законності;
- поваги до прав і свобод людини, недопущення дискримінації;
- незалежності, самостійності та ідеологічної нейтральності;
- об'єктивності та неупередженості;
- компетентності та професіоналізму;
- доброчесності та етичної поведінки;
- конфіденційності;
- соціальної відповідальності.

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, зобов'язані не вчиняти дії в умовах потенційного чи реального конфлікту інтересів. У разі наявності обґрунтованих сумнівів щодо невідповідності вчинюваних ними дій або схвалюваних ними рішень антикорупційному законодавству та принципам наукової етики відмовитися від прийняття таких рішень або вчинення дій.

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, несуть особисту відповідальність за прийняті ними рішення або вчинені дії.

5. Верховенство права і законності

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, повинні дотримуватися вимог законодавства України та вимог цього Положення.

6. Повага до прав і свобод людини, недопущення дискримінації

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, повинні з повагою ставитися до усіх учасників конкурсної процедури та не допускати будь-яку дискримінацію за ознаками раси, політичних, релігійних та інших переконань, статі (щодо гендерної рівності), етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, а також за мовними або іншими ознаками.

Під час виконання своїх обов'язків особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, повинні утримуватись від висловлювань, які можуть сприйматися як дискримінаційні та ставити під сумнів їхню неупередженість.

7. Вимоги до незалежності, самостійності та ідеологічної нейтральності

Під час оцінювання проєктів за напрямками грантової підтримки Фонду особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, повинні бути незалежними від будь-якого ідеологічного, політичного, адміністративного, бізнесового, громадського впливу або тиску, не допускати зовнішнього втручання в свою професійну діяльність.

З метою дотримання принципу незалежності у своїй професійній діяльності особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, повинні протистояти будь-яким зазіханням на їх незалежність, відстоювати професійні права, бути впевненими і принциповими у виконанні своїх професійних обов'язків.

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, повинні бути самостійними у формуванні професійно обґрунтованих суджень та прийнятті рішень, запобігати будь-яким спробам втручання у процес розгляду або експертизи проєктів.

Для забезпечення дотримання принципу незалежності, особам, залученим до конкурсного відбору та експертизи, не дозволяється вступати у непередбачені порядком проведення конкурсного відбору контакти з особами, які прямо чи опосередковано зацікавлені в результатах конкурсу. Висновки чи рішення, що приймаються під час конкурсного відбору та експертизи проєктів, формуються відповідно до законодавства, на підставі власних професійних оцінок та переконань.

8. Вимоги до компетентності та професіоналізму

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, повинні володіти глибокими і системними знаннями у відповідній галузі знань, необхідними для фахового розгляду та оцінки проєктів, у тому числі бути знайомими з останніми досягненнями науки і техніки.

Професійна компетентність осіб, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, передбачає наявність вищої фахової освіти, високої кваліфікації, спеціальних наукових знань і досвіду наукової та науково-технічної діяльності, у тому числі експертної.

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, повинні об'єктивно оцінювати достатність наявних в них кваліфікації та практичного досвіду, наукових знань, навичок та відповідної компетенції, для прийняття обґрунтованих рішень та надання професійних висновків та заключень.

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, повинні відмовитися від розгляду чи експертизи проєктів, що не входять до сфери їх компетенції, або у випадку відсутності у них достатніх чи необхідних знань для розгляду чи експертизи проєктів.

З метою набуття нових теоретичних знань та професійних навичок особи, які залучаються до конкурсного відбору та експертизи проєктів, повинні виявляти активну заінтересованість до участі в освітніх та наукових заходах, у тому числі наукових семінарах, симпозиумах та конференціях, робочих групах, слідувати за змінами у законодавстві або науковій галузі та вживати інших заходів, спрямованих на особистий професійний розвиток.

9. Вимоги до доброчесності та етичної поведінки

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, повинні дотримуватися загальних етичних принципів ділової комунікації. Під час спілкування виявляти доброзичливість, ввічливе і тактовне ставлення до співрозмовника, поважати думки інших щодо предмету оцінювання, навіть у випадках, коли вони не співпадають з їх власними оцінками.

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, повинні уникати конфліктних ситуацій та запобігати їх виникненню. У разі виникнення конфлікту поводитися гідно та у відповідності до законодавства, з урахуванням відповідальності, яка покладається на них у зв'язку зі статусом експерта чи члена комісії конкурсу.

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, не повинні брати участь у діяльності, яка здатна їх дискредитувати, поза межами конкурсу. Вони повинні уникати вчинення дій, що можуть ставити під сумнів їх чесність і порядність.

Публічне коментування чи оцінка роботи інших осіб, залучених до конкурсного відбору та експертизи проєктів, є неприпустимими.

10. Вимоги до конфіденційності

Особи, що проводять конкурсний відбір, надають згоду на застосування до себе вимог цього Положення шляхом заповнення заяви встановленого зразка ([додаток 2](#)), зобов'язані дотримуватися конфіденційності інформації та не розголошувати будь-кому відомості, що стали їм відомі під час виконання своїх обов'язків, та зберігати конфіденційність щодо раніше розглянутих проєктів та виконаних експертиз, окрім випадків, які визначені законом. Особи, що проводять експертизу проєктів, надають згоду на застосування до себе вимог цього Положення в електронній системі Фонду ([додаток 2.1](#)), зобов'язані дотримуватися конфіденційності інформації та не розголошувати будь-кому відомості, що стали їм відомі під час виконання своїх обов'язків, та зберігати конфіденційність виконаних експертиз, окрім випадків, які визначені законом (*у редакції рішення наукової ради НФДУ від 03.06.2022 р., протокол № 15*).

Вимоги щодо збереження конфіденційності інформації застосовуються також в тих межах, в яких це не буде шкодити процесу об'єктивності розгляду та експертизи проєктів та неупередженості рішення щодо обрання переможця конкурсу.

Обмеження щодо збереження конфіденційності інформації не застосовуються до випадків, коли її розголошення передбачено необхідністю дотримання суспільного інтересу та/або вимогами законодавства.

Конфіденційність інформації поширюється не тільки на випадки її розголошення третім особам.

Вимога дотримання конфіденційності передбачає відсутність можливості формування уявлення чи реального враження про те, що особи, які проводять конкурсний відбір та

експертизу проєктів, можуть використовувати або використовують одержану ними в процесі роботи інформацію у своїх особистих цілях або в інтересах третьої сторони.

11. Вимоги до соціальної відповідальності

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, повинні враховувати свою соціальну відповідальність перед суспільством. Під час розгляду та проведення експертизи проєктів вони повинні вживати заходів, спрямованих на запобігання виникнення будь-яких загроз, що становлять потенційну небезпеку здоров'ю та життю людини або навколишньому природному середовищу.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

12. Запобігання конфлікту інтересів

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, повинні діяти в умовах відсутності реального чи потенційного конфлікту інтересів.

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, на етапі ознайомлення зі складом учасників конкурсу, повинні повідомити про наявність або відсутність конфлікту інтересів шляхом складання заяви, встановленого зразка ([додаток 3](#)).

Якщо мають місце реальні чи потенційні міжособистісні конфлікти, чи конфлікти інтересів між різними експертами, що залучені до проведення експертизи одного і того ж проєкту, наявність зазначених обставин у випадку, якщо це можливо, повинна бути задекларована.

У разі виникнення обставин, які вказують на наявність конфлікту інтересів, та які не були відомі на початковому етапі конкурсного відбору, особи, залучені до конкурсного відбору та експертизи проєктів, повинні повідомити організаторів конкурсу про наявність такого конфлікту та у випадку експерта – заявити про самовідвід від подальшої експертизи проєкту, а у випадку члена комісії конкурсу – відмовитися від участі у голосуванні по такому проєкту до моменту розгляду науковою радою секції Фонду питання щодо способу усунення конфлікту інтересів.

Підставою для відмови у залученні експерта до проведення експертизи проєкту, для оголошення експертом самовідводу від проведення експертизи, а також для відсторонення або відмови члена комісії конкурсу від участі у голосуванні є:

- наявність родинних та сімейних зв'язків з особами, які входять до складу авторів проєкту;
- працевлаштування в організації, що є учасником конкурсного відбору (протягом останніх трьох років перед днем оголошення конкурсу);
- членство у наглядових або контролюючих органах в організації, що є учасником конкурсного відбору (протягом останніх трьох років перед днем оголошення конкурсу);
- перебування експерта або члена комісії конкурсу у ролі наукового керівника одного з авторів проєкту або наявність серед авторів проєкту особи, що була

науковим керівником в експерта або у члена комісії конкурсу (протягом останніх трьох років перед днем оголошення конкурсу);

- наявність спільних наукових публікацій з одним із авторів проекту, або участь у спільних наукових проєктах (протягом останніх трьох років перед днем оголошення конкурсу);
- інше близьке наукове чи комерційне співробітництво;
- інша пряма наукова чи комерційна конкуренція.

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, повинні заявити самовідвід або відмовитися від участі у голосуванні також за наявності особистого конфлікту з особами, що беруть участь у конкурсі.

Не допускається залучення до проведення експертизи та оцінювання проєктів осіб, які є їх авторами.

Питання щодо відводу осіб, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, усунення від участі у голосуванні або щодо обрання іншого способу запобігання конфлікту інтересів вирішується науковою радою секції Фонду або науковою радою Фонду у разі виявлення однієї з підстав, зазначених вище.

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, за жодних обставин не повинні приховувати особисті та інші фактори, які впливають або можуть вплинути на об'єктивність рішень щодо переможця конкурсу та правильність проведення експертизи проєктів.

Члени наукових рад секцій та члени Наукової ради як учасники процедури конкурсного відбору повинні задекларувати наявність підстав, що вказують на можливий конфлікт інтересів. Ця інформація враховується Науковою радою під час прийняття рішень щодо затвердження результатів конкурсу в тому обсязі і в той спосіб, який дозволяє забезпечити прозорість, об'єктивність та неупередженість таких рішень.

УМОВИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

13. Відповідальність за обґрунтованість, повноту та достовірність висновків і рішень

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проєктів, беруть на себе відповідальність за обґрунтованість, повноту та достовірність наданих ними висновків та ухвалених рішень, незаконну відмову в наданні інформації та матеріалів, що можуть вплинути на об'єктивність результатів конкурсу.

Висновки експертизи, рішення про рейтингування проєктів та про визначення переможців конкурсу повинні бути обґрунтованими, об'єктивними, заснованими на повному та всебічному вивченні проєкту.

Особи, які проводять експертизу, несуть відповідальність за фальсифікацію висновків експертизи, а особи, які проводять розгляд та визначають переможця конкурсного відбору – за фальсифікацію рішень щодо переможців конкурсу.

Будь-яке умисне та безпідставне затягування процесу експертизи, розгляду проекту, а також вчинення інших дій, що перешкоджають належній організації та своєчасному проведенню конкурсного відбору, є недопустимими і тягнуть за собою відповідальність, передбачену законодавством і цим Положенням.

Умисне примушування або створення для членів комісій конкурсу та експертів обставин, які зумовлюють незаконне чи необ'єктивне проведення розгляду та експертизи проектів або підготовку необґрунтованих чи свідомо недостовірних рішень та висновків, неприпустиме.

Будь-які тиск, дискредитація чи переслідування осіб, залучених до конкурсного відбору та експертизи проектів, за ухвалені ними рішення, підготовлені висновки, забороняється.

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проектів, несуть відповідальність за будь-які порушення, що сталися з їх вини, зокрема стосовно:

- незаконного використання об'єктів авторського права і об'єктів права промислової власності,
- порушення конфіденційності інформації, отриманої у зв'язку з розглядом або експертизою проекту.

Особи, що проводять конкурсний відбір та експертизу проектів, стосовно яких були встановлені випадки порушень положень, передбачених цією статтею, у разі їх першого скоєння попереджаються про відповідальність та відстороняються від розгляду чи експертизи проекту. У випадку скоєння повторних порушень, такі особи не допускаються до участі у конкурсних відборах в якості члена комісій конкурсу або експерта впродовж наступних трьох років.

НЕДОПУСТИМІСТЬ СПІВПРАЦІ З ПРЕДСТАВНИКАМИ КРАЇНИ-АГРЕСОРА АБО ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

14. Встановлення факту наукової співпраці

Наукова співпраця учасників конкурсного відбору проектів, що фінансуються за рахунок грантової підтримки Фонду з представниками країни-агресора, тимчасово окупованих територій та офіційно-пов'язаними з ними юридичними чи фізичними особами не допускається та є порушенням принципів наукової етики.

Науковою співпрацею з представниками країни-агресора, тимчасово окупованих територій та офіційно-пов'язаними з ними фізичними особами після 24 лютого 2022 року, так само з юридичними особами, створеними окупаційною владою на тимчасово окупованих територіях, в тому числі з офіційно пов'язаними із ними фізичними особами після 19 лютого 2014 року (далі за текстом - визначені дати), що підтверджується даними з відкритих джерел, в розумінні цього Положення, вважається, зокрема:

- участь виконавців проекту, поданого на конкурс НФДУ, в тому числі у науковому проєкті, який повністю або частково фінансувався юридичними чи фізичними

особами-резидентами країни-агресора або такими ж особами на тимчасово окупованих територіях України;

- авторство чи співавторство наукової праці, опублікованої у виданні, вихід якого фінансується чи фінансувався після визначених дат фізичними або юридичними особами країни-агресора чи особами, пов'язаними офіційними зв'язками з установами на тимчасово окупованій території України;
- співавторство після визначених дат у наукових публікаціях з фізичними особами, офіційно пов'язаними з юридичними особами на території рф чи на тимчасово окупованих територіях України, якщо частка співавторів, офіційно пов'язаних з юридичними особами на території рф чи на окупованих територіях України, є більшою ніж 1 автор на кожні 20 авторів такої публікації;
- участь (особиста чи дистанційна) у наукових чи освітніх заходах (конференціях, семінарах, експедиціях тощо), які були організовані юридичними чи фізичними особами країни-агресора на території третіх країн та/або відбувалися на території країни-агресора чи на тимчасово окупованих територіях України після визначених дат;
- участь в роботі спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій в установах країни-агресора та тимчасово окупованих територій та/або залучення після визначених дат фахівців з таких установ в якості опонентів (рецензентів) та наукових керівників при захисті дисертацій в установах України.

Науковою співпрацею НЕ вважається:

- співавторство науковців в публікаціях, які стали результатом їхньої участі у міжнародних проєктах (не менше 4 країн-учасниць), започаткованих та фінансованих юридичними чи фізичними особами, зареєстрованими поза межами країни-агресора та тимчасово окупованих територій України, де частка співавторів, офіційно пов'язаних з юридичними особами на території рф чи на тимчасово окупованих територіях України, становить не більше ніж 1 автор на кожні 20 членів авторського колективу.
- участь у наукових заходах (конференціях, конгресах, симпозиумах тощо), започаткованих та фінансованих юридичними чи фізичними особами, зареєстрованими поза межами країни-агресора та тимчасово окупованих територій України, в яких також беруть участь особи, офіційно пов'язані з юридичними особами на території рф чи на тимчасово окупованих територіях України;
- співавторство науковців в публікаціях, текст та вихідні дані яких беззаперечно вказують на завершення їхньої співпраці з юридичними та фізичними особами на території рф чи на тимчасово окупованих територіях України до визначених дат.

Особи, до яких застосовані критерії щодо визначення співпраці з представниками країни-агресора або тимчасово окупованих територій України, можуть надати обґрунтовані докази щодо відсутності фактів співпраці з представниками країни-агресора або тимчасово окупованих територій України, в тому числі вжитих ними заходів для припинення такої співпраці.

(У редакції рішення наукової ради НФДУ від 21.09.2023 р. протокол № 24)